

مطالعه جامعه شناختی پوشش بانوان ایرانی (مانتو)

گروه طراحی دوخت، دانشکده هنر و معماری، مؤسسه آموزش عالی آپادانا،
شیراز، ایران

فریبا نادری*

چکیده

در تحقیقات جامعه‌شناسی پوشش ایرانی در طراحی مانتو، ما به دنبال درک عمیقی از نقش پوشش در جامعه و فرهنگ ایرانی هستیم. این تحقیق به بررسی چگونگی تأثیر فرهنگ، جوامع، و شرایط اجتماعی بر طراحی و انتخاب پوشش می‌پردازد. در این مطالعه، ارتباط میان مد، فرهنگ و جامعه ایرانی مورد بررسی قرار می‌گیرد و به تجزیه و تحلیل تغییرات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در شکل‌گیری مدل‌های طراحی مانتو می‌پردازد. بنابراین جامعه‌شناسی پوشش ایرانی در طراحی مانتو به پژوهش عوامل متعددی می‌پردازد که بر الگوها و سبک‌های طراحی مانتو در جامعه ایران تأثیر می‌گذارد، این عوامل شامل: فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است که نقش مهمی در شکل‌گیری سلیقه‌ها و انتخاب‌های پوششی افراد دارند. از جمله موضوعات مورد بررسی در این زمینه می‌تواند به تغییرات در الگوهای فرهنگی و اجتماعی، نقش زنان در جامعه و تحولات در نگرش‌های اجتماعی نسبت به پوشش اشاره کرد. لذا نتایج بدست آمده از این تحقیق به طراحان مد و صنعت پوشاک کمک می‌کند تا با درک عمیق‌تری از نیازها و تمایلات جامعه، مانتوهایی را طراحی کنند که بازخورد مثبتی در بازار داشته و به تقویت هویت فرهنگی جامعه ایرانی کمک کنند. برای انجام این تحقیق، از روش تحقیق توصیفی-تحلیلی استفاده خواهیم کرد. با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، مقالات علمی، داده‌های مورد نیاز جهت پاسخ به سؤالات تحقیق جمع‌آوری و تحلیل خواهد شد.

کلیدواژه‌ها: ایران، پوشاک، زنان

مقدمه

موضوع پوشش بانوان در جامعه ایران همواره از موضوعاتی بوده که توسط جامعه‌شناسان مختلف مورد بحث و بررسی قرار گرفته است (کلانتری، ۱۳۹۸: ۳۰).

جریان اجتماعی مد در جوامع بشری به دلیل برخورداری بین فرهنگی نقاط مشترک بسیاری ایجاد کرده و نوع پوشش این جوامع را متنوع کرده است. هاوارد بکر، جامعه‌شناس آمریکایی، معتقد است که «مفهوم هنر، مانند هر مفهوم پیچیده دیگری، تعمیم ماهیت واقعیت خود را پنهان می‌کند. این واقعیت پنهان از دیدگاه چلمن به این معناست: «به نظر می‌رسد که دو الگوی متفاوت در انتخاب لباس وجود دارد که شامل موارد زیر است:

الگوی اول استفاده از لباس جدید بدون ایراد از هنجارهای مرسوم و بدون توجه به اعمال دیگران است. در این الگو، لباس غیرضروری و غیرطبیعی انتخاب می‌شود. الگوی اول این طور نیست توجه دیگران را جلب کند. اما الگوی دوم در جهت مخالف و در این الگو توجه کنشگر جلب شده دیگران به پاسخگویی به آن ترغیب می‌شوند (سپیده یاقوتی، ۱۹۶۹).

اهمیت و ضرورت تحقیق

پوشش زنان به عنوان یکی از جنبه‌های مهم فرهنگ و هویت ملی در جامعه ایرانی، همواره مورد توجه و بحث بوده است. مانتو به عنوان یکی از پوشش‌های اصلی زنان ایرانی، نه تنها به عنوان یک لباس، بلکه به عنوان یک نماد از هویت و فرهنگ اجتماعی مورد توجه قرار می‌گیرد. در این مقاله، تحقیقی جامعه‌شناختی در زمینه پوشش ایرانی، به ویژه مانتو بانوان، ارائه می‌شود تا ارتباطات میان مدل‌ها، رنگ‌ها و فرهنگ‌های اجتماعی بیشتر مورد بررسی قرار گیرد. بنابراین این تحقیق با بررسی عوامل مؤثر بر انتخاب مانتوهای زنانه در جامعه ایرانی، نه تنها به درک عمیق‌تری از پوشش زنانه و هویت فرهنگی و اجتماعی زنان ایرانی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به ارائه پیشنهادها و راهکارهایی برای بهبود و توسعه این حوزه ارزشمند کمک کند. از این رو، این تحقیق اهمیت ویژه‌ای در جامعه‌شناسی فرهنگ و جامعه ایران دارد و می‌تواند به بهبود شرایط فرهنگی و اجتماعی کشور کمک کند.

اهداف تحقیق

۱. بررسی عوامل مؤثر بر طراحی و انتخاب مدل‌ها و رنگ‌های مانتو بانوان در جامعه ایرانی.
۲. شناخت عوامل تأثیرگذار بر انتخاب مانتوها توسط زنان ایرانی و تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی در این انتخابات.
۳. بررسی نقش مانتو به عنوان یک عنصر از هویت فرهنگی و اجتماعی زنان ایرانی.

سؤالات تحقیق

۱. چگونه عوامل فرهنگی و اجتماعی بر طراحی و انتخاب مانتوهای بانوان ایرانی تأثیر می‌گذارند؟
۲. چه تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی در انتخاب مانتوها بین اقشار مختلف جامعه مشاهده می‌شود؟
۳. چه نقشی در تقویت و حفظ هویت فرهنگی و اجتماعی زنان ایرانی دارد؟

مباحث نظری پژوهش

پوشش

اسم مصدر از پوشیدن، به معنی پنهان کردن است. یا به بیانی دیگر پوشش یعنی استفاده از لباس یا پارچه و هر چیزی که بدن را می‌پوشاند (مداحی، ۱۳۹۲: ۹).

تاریخچه پوشاک ایران

متون تاریخی مربوط به ادوار باستانی و نیز دوره اسلامی، از لباس ایرانیان به تفصیل یاد نموده و ایرانیان را ملتی خوش پوش و برازنده توصیف کرده‌اند. گفته شده است که جنس و زیبایی لباس در ایران به پوشنده آن اعتبار می‌بخشد و هر چه فرد لباس بهتری داشته باشد به همان درجه مورد توجه و احترام است. همچنین پوشاندن بدن، نشانه شرم و حیا بوده است. در بسیاری از نقش برجسته‌های دوره هخامنشیان و ساسانیان، مردان و زنان پوشش کامل دارند و زنان هیچگاه عریان نیستند. البته در نقش برجسته‌ها، زنان حضور اندکی دارند. همچنین در نقوشی مثل نقوش فرش پازیریک مربوط به دوره هخامنشی، زنان عریان نیستند بلکه پوشاکی بر تن دارند که به نظر شبیه چادر می‌ماند. بعد از ورود اسلام به ایران شاهد تغییرات زیادی در پوشاک هستیم که در راستای پوشش بانوان و لباس مناسب برای مردان و زنان بوده است. ولی وقتی توجه می‌کنیم، این پوشاک رنگ و بوی غیر ایرانی داشتند و از کشور عرب وارد ایران شده بود. تجلیات پوشش در میان زنان ایران چنان چشمگیر است کلیلی خیراندیشه برخی از اندیشمندان و تمدن نگاران، ایران را منبع اصلی ترویج پوشش معرفی کرده‌اند (رحمانیان، ۱۴۰۲: ۲-۳).

فرهنگ

فرهنگ واژه‌ای فارسی و مرکب از دو جزء «فر» و «هنگ» است. «فر» به معنی نیروی معنوی، شکوه، عظمت، جلال و درخشندگی است. «هنگ» از ریشه‌ی اوستایی تنگا (سنگ) به معنی کشیدن، سنگینی، وزن، گروه و وقار می‌باشد. معنی ترکیبی این دو واژه بیرون کشیدن مجموع دانستی‌ها، نیروها و استعدادهاى نهفته‌ی افراد یک ملت به اجرا رساندن پدیده‌ها و خلاقیت‌های ناشناخته‌ی انسان‌ها است (همان: ۷).

ولی عام‌ترین تعریف فرهنگ از "ادوارد تایلور" می‌باشد که به این شکل تعریف کرده است: مجموعه پیچیده‌ای که شامل معارف، معتقدات، هنرها، صنایع، فنون، اخلاق، قوانین، سنن و بالاخره تمام عادات و رفتار و ضوابطی که فرد به عنوان عضو جامعه خود فرا می‌گیرد و در برابر آن جامعه تعهداتی را برعهده می‌گیرد (شریفی، ۱۳۹۵: ۹).

تأثیر فرهنگ بر پوشش

پوشاک و البسه وجه عینی و نمادین هویت و فرهنگ هستند و از آن جا که هویت نقطه تقاطع و فصل مشترک میان جلوه شخصی/روانی و فرهنگی/اجتماعی و همچنین میان نظام‌های فردی، اقتصادی، تاریخی و زبان شناختی است. هویت در پوشاک به عنوان موضوعی جدی در مطالعات خارج از کشور مد مورد پژوهش‌های متعددی قرار گرفته است. به گفته استوری و چایلدز، «شیوه لباس پوشیدن افراد جامعه می‌تواند در جهت تثبیت یا براندازی وجوه گوناگون هویت‌های آنان، از قبیل نژاد، طبقه اجتماعی و سن آن‌ها تأثیرگذار باشند. بنابراین پیوند مد با زمینه‌های فرهنگی-اجتماعی بر جامعه و فرهنگ آن ملت تأثیر می‌گذارد (مهربانی‌فر، ۱۳۹۶: ۳۹-۴۴).

امروزه با نگاهی گذرا در سطح جامعه به راحتی درمی‌یابیم که نه تنها سطح پوشش افراد جامعه به ویژه بانوان دستخوش تغییر شده است، چه بسا این نوع از الگوهای پوشش به دلیل تاثیرپذیری از سایر فرهنگ‌ها (به ویژه فرهنگ‌های غربی تحت تأثیر رسانه‌های نوین و ارتباطات) اغلب با فرهنگ جامعه‌ی ایران در تعارض قرار دارد (نارگونی، ۱۴۰۱: ۸۶).

نظریه جامعه‌شناسان در مورد پوشش

برخی از جامعه‌شناسان ریشه مد و مدسازی و مدگرایی را در نابرابری‌های اجتماعی می‌دانند. اسپنسر معتقد است، مد بر عکس تشریفات موجب رقابت بین اشخاص طبقات بالاتر می‌شود و در واقع نوعی تقلید ناشی از رقابت است نه تقلید. هومنز نیز در این زمینه می‌گوید؛ از میان اعمالی که شخص انجام می‌دهد، عملی که بیشتر به پادش منجر شود احتمال تکرارش افزایش می‌یابد، لذا می‌توان گفت که اگر چه شخص ممکن است در پی مدگرایی با گروه

خود آشنا شود، ولی در میان همسالان خود مورد تشویق و تأیید قرار می‌گیرد و نیز ارزش و منزلت خود را بالاتر می‌برد و چون این موفقیت‌ها در راستای مدگرایی صورت گرفته‌اند در نتیجه این عمل (مدگرایی) بیشتر تکرار می‌شود (آقاجانی، ۱۳۹۹: ۳).

سبک زندگی

سبک زندگی مدرن، همان اعمال و کارهایی است که به شیوه مدرن طبقه‌بندی شده و حاصل ادراکات خاص و تجسم یافته ترجیحات افراد به استفاده از عناصر مدرن در زندگی است. در این سبک؛ «انتخاب روش‌ها و الگوها، طرز برخورد و روابط اجتماعی، مبتنی بر عناصر زندگی مدرن است. سبک زندگی مدرن از تلفیق فعالیت‌های فراغت، نحوه اهمیت دادن به بدن، ترجیحات غذایی، الگوی انتخاب لباس و نگرش‌های مختلف ساخته شده است (نارگونی، ۱۴۰۱: ۸۶).

سبک زندگی و پوشش در ایران

پوشش بخشی از افراد جامعه نیز بر مبنای سنت و فرهنگ شکل گرفته است؛ اغلب زنان این از طبقه متوسط جامعه‌اند. یعنی دارای سطح نسبتاً بالایی از سرمایه‌های فرهنگی هستند و از سبک‌های زندگی متعلق به این سرمایه‌ها بهره می‌برند؛ اما به سبب تنوع و گوناگونی که در میان آنان به چشم می‌خورد، نمی‌توان آنها را در یک گروه پوششی خاصی گنجانند (حمیدی، ۱۳۸۶: ۷۴-۸۳).

سبک زندگی و پوشش در ایران تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد که شامل فرهنگ، اجتماع، اقتصاد و سیاست می‌شود. این عوامل تأثیر زیادی بر الگوهای زندگی و پوشش افراد در ایران دارند.

۱. فرهنگ: فرهنگ و ارزش‌های اجتماعی و مذهبی در ایران بسیار مهم هستند و تأثیر زیادی بر پوشش افراد دارند. به عنوان مثال، مفهوم عفاف و پوشش مناسب برای زنان در جامعه ایرانی بسیار مهم است (احمدی، ۱۳۹۳: ۹۵۷۸).

۲. اجتماع: نقش اجتماع و گروه‌های فرهنگی و اجتماعی در تعیین سبک زندگی و پوشش افراد بسیار حائز اهمیت است. این گروه‌ها می‌توانند از طریق فرهنگ و سنت‌های خود تأثیر زیادی بر پوشش افراد داشته باشند (شریعتی، ۱۳۹۵: ۴۵۱-۴۶۸).

مدگرایی

مد و مدگرایی غربی به شکل کنونی از قدمت چندانی برخوردار نیست. سرآغاز آن به ۱۹۶۰ میلادی برمی‌گردد. از نخستین گروه‌هایی که شکل ظاهری و ایده‌های آنها مورد تقلید قرار گرفت می‌توان بیتل‌ها و هیپی‌ها و یا پانک‌ها را نام برد که هر کدام علاوه بر ظاهر متفاوت از اجتماع، دارای ایده‌ها و منشأهایی بودند که اغلب مخالف جامعه سالم بوده و این گروه‌ها حوالی سال ۱۹۶۰ میلادی فعالیت خود را در انگلستان آغاز کردند. پس از رشد تکنولوژی در اروپا، سنت‌ها مورد انتقاد قرار گرفت و جامعه به تدریج، اندیشه‌ها، طرز زندگی و نوع لباس را تغییر داد. همین طور در ایران و کشورهای نظیر آن، رشد صنعت در رأس شعارها قرار گرفت و خیلی زودتر از آن، نوع تفکر، طرز زندگی و آداب لباس پوشیدن، دستخوش تغییر شد. میل به اروپایی شدن در جامعه ایرانی باعث شد که به جای بازسازی و نوسازی چارچوب اقتصادی-اجتماعی جامعه خود، به نماها و ظواهر صنعتی شدن توجه کنند که مهم‌ترین نمای اروپایی شدن، پوشیدن لباس‌های اروپایی و ترویج مدهای غربی به شمار می‌رفت (آقاجانی، ۱۳۹۹: ۴-۳).

تغییر معنا و مفهوم سبک پوشش نزد بانوان امروز

در دنیای سنتی استفاده از لباس کم‌تر جنبه تظاهری، نمایشی و نمادی داشت و پوشش بیشتر با جنبه‌های کارکردی آن شناخته می‌شد؛ اما امروزه، با گسترش مدرنیته، تکنولوژی، تغییر سبک زندگی و... سبک پوشش و اهمیت آن،

نزد افراد مختلف جامعه به شدت متحول شده است. در حال حاضر پوشش و الگوهای متنوعی برای نمایش نوع سبک -زندگی، سطح طبقاتی، سبک-های زیبایی شناختی و حتی نمایش عقیده، مذهب و نوع فرهنگ استفاده می-شود. به عقیده پژوهشگران «پوشاک از راه علائم مادی، یک نظام ارتباطی فرهنگی در میان مردم جامعه بر قرار می-کند. یافتن این علائم و دریافت مفهوم آنها در هر گروه و جامعه، نیازمند درک رفتارهای اجتماعی و فرهنگی مردم آن گروه و جامعه و نظام-های اعتقادی و باورهایی است که پوشاک ارزش-های نمادین خود را از آنها گرفته است (نارگونی، ۱۴۰۱: ۸۸).

تقسیم-بندی پوشش ایرانی

-پوشش سنتی - مذهبی:

شکل ظاهری پوشش بانوانی این گروه چادر به همراه مقنعه (یا روسری و در موارد محدود شال) است. چادر برای پوشاندن بیشتر اعضای بدن، پوشیه یا روبنده برای پنهان کردن صورت و جوراب کلفت برای پوشاندن پاها استفاده می-شود (آدمیان، ۱۳۹۱: ۱۷۵).

تصویر ۱ سبک پوشش سنتی - مذهبی (چشمه، ۱۳۹۷: ۶۵)

-پوشش غیر سنتی:

پوشش غیر سنتی به این صورت است که تنگ نبودن لباس، مانتوی تا حدی کوتاه و ساده با رنگ ساده، شلوار جین، معادل با تیپ پوشش شیک و معمولی تعریف شده است (باستانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳).

تصویر ۲ سبک پوشش غیرسنتی بانوان (مداحی، ۱۳۹۲: ۱۶۹)

-پوشش سنتی شبه مدرن:

بانوانی که از نظر پوشش در این دسته قرار می-گیرند؛ اغلب پوشش- آنان نیز چادر است که به صورت نیم دایره-ای شکل و مدل-های متنوع از جمله (عربی، لبنانی، ملی و...) و معمولاً به رنگ-های سیاه یا سفید بدون و گاهی اوقات با آستین طراحی و دوخت می-شوند (مداحی، ۱۳۹۲: ۱۵۳).

تصویر ۳ پوشش شبه مدرن (مصفا، ۱۳۹۷: ۳۱)

-پوشش مدگرا:

پوشش اهل مد یا مدگرا، به معنای پیروی از جدید بودن سبک پوشش، بدون توجه به معیارهای زیبایی-شناسی شخصی است (باستانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۴).

تصویر ۴ پوشش زنان مدگرا (مداحی، ۱۳۹۲: ۵۰)

مانتو

مانتو لباس گشادی است که روی لباس-های دیگر پوشیده می-شود. امروزه مانتو در ایران، کارکردهای اداری، فرهنگی، مذهبی دارد. در ایران، مانتو به عنوان نوعی پوشش اسلامی برای بانوان استفاده می-شود. همچنین از گذشته-های دور، در مدارس دخترانه مانتو به عنوان لباس متحدالشکل دانش-آموزان به کار می-رفته و امروزه نیز به کار می-رود. استفاده از انواع مانتو، در محل-ها و مناسبت-های گوناگون مرسوم است. در تهران بانوان شاغل در ادارات دولتی، مانتو متفاوتی نسبت به زنانی که کارفرمای خصوصی دارند به تن می-کنند. همچنین مانتوی میهمانی ممکن است با مانتو روزانه متفاوت باشد (معمار، ۱۳۹۹: ۹).

تصویر ۵ مانتو (مصفا، ۱۳۹۷: ۲۷)

طراحی مانتو

در واقع مانتو علاوه بر این که جزء لباس‌های بانوان ایرانی است، پوشش اصلی جامعه ما نیز محسوب می‌شود. زیرا پوشش نیمی از جامعه را تشکیل می‌دهد. مؤلفه‌های اصلی برای طراحی یک مانتو طرح و جزئیات آن و تعریف آن (سنتی، مدرن، تلفیقی، الهام گرفته از لباس اقوام مختلف و ...) پارچه، برش‌ها و رنگ است. امروزه نمایشگاه‌های متعدد مانتو در تمام فصول سال در شهرهای مختلف برگزار می‌شود. هنرمندان و بازیگران سینما و تلویزیون کشور در سطح وسیعی از طراحان لباس برای مانتوهای خود در مراسم‌ها و جشنواره‌ها استفاده می‌کنند. در بخش طراحی مانتو مباحث اندازه‌گیری، شناخت انواع اندام، ترسیم الگو برای انواع مانتو، ایده پردازی و خلاقیت، پارچه شناسی و جنسیت‌شناسی، محاسبه مقدار و مترژ پارچه بر اساس مدل طراحی‌شده، انواع برش‌ها، تزئینات و ... از قسمت‌های اصلی مهارت طراحی مانتو هست (همان: ۳۸).

نتیجه‌گیری

با بررسی و مطالعه منابع جامعه‌شناسی می‌توان چنین نتیجه گرفت که مُد و سبک پوشش نوعی الگوی سلیقه فرهنگی و اجتماعی است، که در مقطع زمانی خاصی ظهور می‌کند و روندها و جاذبه‌های جدیدی را در جامعه گسترش داده و همچنین گرایش به آن با شدت و ضعف در میان همه‌ی گروه‌های اجتماعی دیده می‌شود. یا به عبارت دیگر سبک پوشش و مُدهای رایج در سطح جامعه به شیوه رفتار فرد و ارزش‌های فرهنگی او بستگی دارد. به این معنا که از منظر جامعه‌شناختی موضوعاتی همچون الگوها و فرهنگ مصرف‌گرایی، نوع سبک زندگی مدرن، آگاهی نسبت به مد و الگوهای رایج در دنیا، رهبران مد، رسانه‌های جمعی، طبقه اجتماعی در نوع الگوهای پوشش زنان و گرایش به انواع سبک‌های پوشش در جامعه نقش داشته و دارند.

پوشش بانوان ایرانی یک موضوع گسترده و چند بُعدی است که تاریخچه و فرهنگ مخصوص به خود را دارد. پوشش در ایران نه تنها یک مسئله مد و زیبایی است، بلکه ارتباط عمیقی با ارزش‌ها، باورها و جامعه دارد. این پوشش از زیبایی‌های سنتی و محافظه‌کارانه تا مدرن و پویا متنوع است، با توجه به متغیرهای فرهنگی، اجتماعی و سیاسی. برخی بانوان ایرانی ترجیح می‌دهند که از حجاب کامل پیروی کنند، در حالی که برخی دیگر به روشنگری و مدرنیته می‌تازند و به استایل‌های متنوع و غنی در پوشش خود روی می‌دهند. در کل، پوشش بانوان ایرانی نمایانگر تلاش برای همخوانی میان اعتقادات مذهبی، فرهنگ محلی و تأثیرات جهانی است.

منابع

۱. احمدی، زهره. (۱۳۹۳). «نقش پوشش در شکل‌گیری هویت جنسی زنان ایرانی». فصلنامه علمی-پژوهشی زن و مطالعات جنسیتی، ۱ (۲)، ۵۹-۷۸.

۲. آدمیان، مرضیه، (۱۳۹۱)، تحلیل جامعه شناسی سبک پوشش زنان، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قوچان، گروه علوم اجتماعی، ایران.
۳. آقاجانی، نوری، جواد، نوری، مهران، (۱۳۹۹)، مطالعه و بررسی چالش‌های فرهنگی جریان مد در جامعه ایرانی، دانشگاه آزاد اسلامی، قائمشهر.
۴. باستانی، سوسن، گودرزی، محسن، عرب، نصیبه، (۱۳۹۲)، الگوهای تفسیر قواعد فرهنگی: ارزیابی هنجارهای رسمی و غیررسمی پوشش جوانان، مطالعات زنان، دانشگاه الزهراء (س) https://fasname.msy.gov.ir/article_92_f0dff18e4cfc5e8c83f06b84e0db500b.pdf
۵. حمیدی، نفیسه، (۱۳۸۶)، سبک زندگی و پوشش زنان در تهران، دانشگاه تهران.
۶. رحمانیان، سارا، (۱۴۰۲)، سیری کوتاه در تاریخ پوشاک، دومین کنفرانس ملی پوشاک، طراحی پارچه و لباس، سایت سیلیوکیا
۷. سیافی شریفی، سیدرضا، (۱۳۹۵)، تحلیل جامعه شناختی گرایش جوانان به مدگرایی در تهران (مطالعه موردی بر روی جوانان ۲۲-۲۷ ساله)، ددانشگاه ازاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
۸. شریعتی، محمدتقی. (۱۳۹۵). «فرهنگ و پوشش در جامعه ایران». نشریه مطالعات ایرانی، ۳ (۲)، ۴۶۸-۴۵۱.
۹. صولتی آغ چشمه، مریم، (۱۳۹۷)، طراحی مینیمالیستی لباس اجتماع دختران ایرانی با رویکرد ایرانی اسلامی، دانشکده هنر و معماری اردکان.
۱۰. کلاتری، عبدالحسین، همتی راد، فرزانه، (۱۳۹۸)، مطالعه جامعه شناختی پوشش دانشجویان دختر؛ عوامل عینی و ذهنی، هیئت علمی دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
۱۱. مداحی، الناز، (۱۳۹۲)، تحلیل مردم شناختی نوگرایی در پوشاک (مطالعه موردی دختران ۲۵ تا ۱۸ ساله در منطقه ۱ تهران) دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
۱۲. مصفا، منیژه، (۱۳۹۷)، نوآوری در طراحی لباس بانوان برای کاربرد دو منظوره در اجتماع و مهمانی (مطالعه موردی شهر اصفهان)، دانشکده هنر و معماری اردکان.
۱۳. معمار، ندا، (۱۳۹۹)، مطالعه فرم و رنگ در تزئینات دوران سلجوقی به جهت استفاده از آنها در مانتو مجلسی، موسسه آموزش عالی آپادانا
۱۴. مهربانی فر، حسین، (۱۳۹۶)، ارزیابی انتقادی فرآیند گردش مد لباس در جامعه ایران و ارائه سیاست‌های مطلوب رسانه‌ای.
۱۵. نارگونی، مریم، (۱۴۰۱)، مرور جامعه شناختی سبک پوشش بانوان در ایران و تحلیل عوامل موثر بر آن، سیلیوکیا.